

„Je to kluk!“ (Nejen) genderová problematika zobrazení rodící ženy ve filmu

K volbě tohoto specifického a v oboru filmových studií nevšedního tématu vedla Natálii Černou osobní motivace autentické mateřské zkušenosti. V historické části své bakalářské práce podává průhled do dějin porodnictví z aspektů historického, sociálního, biologického a především genderového. Východiskem pro její postoj je feministické hledisko, které kriticky odsuzuje zažité konvence týkající se pasivního stavu rodící ženy. Myšlenka emancipovat „mateřství jako otroctví patriarchálního systému“, se proto vztahuje na potlačovaný subjekt ženy a její práva při porodu. Tradiční mýtus obětujícího se mateřství se tak dostává do rozporu s požadavkem „mít tělo pod kontrolou“, ačkoli civilizační vývoj zbavil ženu biologické soběstačnosti, aby rodila sama, bez cizí pomoci.

Autorka nejprve exponuje vývojovou linii těhotenství - mateřství - porod v tradičním pojetí, podle něhož je při běžném porodu opomíjeno hledisko rodící matky z důvodu primárního upřednostnění dítěte. Etický kodex v obecném názoru či náboženském přesvědčení, považující porod za „posvátný“, intimní akt, se zdá být v moderní době neudržitelný vzhledem k šířícím se tendencím porod socializovat a zveřejňovat v mediální i elektronické sféře. V důsledku toho se porod stává snadno dostupnou atraktivitou, zneužívanou voyeuricky. V této souvislosti se Černá dotýká také tabuizované otázky sexuality ženy při porodu.

V úvodním exkurzu do problematiky je podrobně nastíněna a komentována poměrně početná feministická bibliografie, z níž vyplývá názorová vyhraněnost konzervativní a liberální strany. Poté autorka přistupuje k vlastnímu jádru práce, tedy ke způsobům zobrazení porodu ve filmovém médiu. V soustředění na mateřský subjekt a subjektivní výpověď žen o prožitku porodu vyplývá zjištění, že až na výjimky převládá ve fikčních filmech dodnes „zastaralý“ přístup a filmové hrdinky jsou ukazovány jako pasivní rodičky. Odvážněji zobrazují autenticitu porodu edukativní dokumenty a experimentální ženské snímky, které deintimizují porod a vymaňují jej z moci patriarchální ideologie s jejími mravnostními tabu.

Při pátrání po vhodných filmech, kde se téma porodu ponejvíc objevuje, zjišťuje N. Černá, že žánrově převládají romantické nebo crazy komedie povětšinou americké provenience, v nichž však našla minimum snímků patřičně nosných, aby na nich by mohla analyzovat a interpretovat dané progresivní teze. Dospěla k závěru, že odvážné zobrazení porodu „zblízka“ a dramaturgický důraz na rodící protagonistku ještě neznamena osvěcený postoj filmových tvůrců ani hlubší vhled do ženské psychiky. Naopak tyto snímky převážně komerčního zaměření problematiku v její otevřenosti zjednodušují, někdy primitivně zesměšňují nebo vulgarizují. Jako seriózní výjimky, které soustředěně tematizují ženu a její psychologii při porodu, uvádí autorka příklady z filmové historie: film Ingmara Bergmana *Než se rozední* nebo ženské experimenty z východoevropské kinematografie *Devět měsíců* v režii Mártý Mészárosové a film Věry Chytilové *Hra o jablko*, v nichž filmařky vsazují fikční příběhy do reálného prostředí porodnice a zaznamenávají porod in natura bez cenzurních úprav. Filmy potvrzují neosobní institucionální přístup a frustrující odcizení, k němuž může dojít při prvním setkání matky s dítětem v tomto prostředí.

Problém, který v textu práce průběžně vyvstává koncentrací na ženu při porodu, je násilné vytrhování tématu z kontextu. Aby mohl být porod sledován z ženského pohledu jako výsostný zážitek, je ad hoc zbavený kontextuálních vazeb: fyziologické, sociální, ideologické a dalších. V centru pozornosti je – zjednodušeně řečeno – tělo a duše ženy ve stadiu, kdy se odděluje od plodu/dítěte ve fiktivním, analyzovaném prostoru. Toto paradigma rodící ženy jako výlučného subjektu však nenachází na půdě kinematografie dostatečně nosnou materii. Porod, navzdory modernizaci, lékařským technikám a ženské emancipaci, se jako jedinečný zázrak zrodu člověka brání profanaci a nedá proniknout do jádra svého tajemství. V tomto smyslu vzdoruje i genderovému úsilí o „vysvobození“ ženy jako samostatné, svébytné protagonistky. Jak se ukazuje, a potvrzuje to i samotná práce Natálie Černé, filmy tematizující rodící ženu zatím nedosáhly takové umělecké úrovně či poznávací hodnoty, aby přesáhly víceméně okrajové postavení.

Ve své bakalářské práci se autorka snažila zaujmout ke kontroverznímu tématu objektivizační postoj, byť nepopírá inklinaci k genderovému přesvědčení. Nesnadno uchopitelnou problematiku představila zasvěceně i zajímavě ve faktograficky přehledném souhrnu a podrobila ji teoretickému i historickému průzkumu. K výraznějším poznatkům sice nedospěla, ale v daných možnostech a vymezené observaci ani dospět nemohla. V interpretacích vybraných filmů to sama i přiznává. Proto i závěr práce, v němž konstatuje jistou nespokojenost s dosaženými výsledky, je rozpačitý a stručný.

Bakalářskou práci Natálie Černé doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení velmi dobře.

V Praze, 4. 9. 2016

Doc. PhDr. Stanislava Přádná